

KRYZYS I PROSPERITY

Karta pracy „Kryzys i prosperity”
Muzeum im. Emeryka Hutten-Czapskiego
Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie
Grupa wiekowa: gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalne

1. Wypisz cztery skojarzenia ze słowem „prosperity” i cztery ze słowem „kryzys”.

.....
.....

2. Wiek XVI nazywany jest „złotym” ze względu na rozkwit gospodarczy ziem polskich. Poniżej wypisano wydarzenia, które miały wpływ na pomyślność Rzeczypospolitej w tym stuleciu. Uporządkuj je tak, aby powstały trzy ciągi przyczynowo-skutkowe.

import płodów rolnych z Polski; rezygnacja z pospolitego ruszenia i wprowadzenie wojska zaciężnego; szlachta szuka nowych źródeł dochodów; zapotrzebowanie na płody rolne z Europy Wschodniej; rozwój gospodarki towarowo-pieniężnej (rozwój miast, rzemiosła i wczesnego przemysłu); kontrola całego biegu Wisły; swobodna wymiana handlowa z kupcami zachodnioeuropejskimi; eksport produktów rolnych przez Gdańsk do Europy Zachodniej; niewystarczalność własnej produkcji rolniczej; rewolucja cen (ceny artykułów rolniczych rosną szybciej niż przemysłowych); rozwój folwarku; wzrost liczby ludności

Odzyskanie przez Kazimierza Jagiellończyka Pomorza Gdańskiego po drugim pokoju toruńskim (1466 r.) ->

Stabilizacja polityczna i brak wojen ->

Napływ kruszców z Ameryki do krajów Europy Zachodniej ->

3. Mikołaj Kopernik w traktacie pt. *Monetae cudendae ratio (Rozprawa o urządzeniu monety)* z 1526 r. napisał:

Nieodpowiednie jest wprowadzać monetę nową i dobrą, kiedy w obiegu pozostaje nadal stara gorsza – o ileż tu bardziej pobłędzono, kiedy do dawnej lepszej monety, pozostawionej w obiegu wprowadzono nową gorszą, która nie tylko zaraziła dawną, ale że tak powiem, z obiegu ją wypędziła.

Sformułuj zasadę zawartą w tej wypowiedzi. Wyjaśnij, jak ją rozumiesz.

.....
.....
.....
.....

4. Przyjrzyj się monetom wybijanym za panowania Zygmunta I Starego. Władca ten w latach 1526 i 1528 przeprowadził reformę monetarną, która zmieniła oblicze polskiego mennictwa i rozpoczęła w nim nowy okres. Porównaj monety po reformie z monetami średniowiecznymi i wypisz różnice, które między nimi dostrzegasz.

.....

.....

.....

.....

Od reformy Zygmunta I Starego zaczęto regularnie wybijać złote dukaty, zwane czerwonymi złotymi. Dukaty miały próbę 23 ½ karata i ważyły ok. 3,5 g. Były monetą używaną w handlu międzynarodowym. Na awersie dukatów w obwódce perełkowej umieszczono popiersie władcy w prawo, w zamkniętej koronie na głowie (symbol suwerenności). Poniżej w odcinku znajdowała się data: 1529 r. oraz ornament roślinny. W otoku biegł napis przedzielony koroną: SIGIS. I – REX. POL. Na rewersie w obwódce perełkowej znajdowała się ukoronowana, pięciopółowa tarcza z herbami: polskim, litewskim, ruskim, pruskim oraz austriackim. Herb austriacki został umieszczony na środku tarczy w tzw. polu sercowym. W ten sposób Zygmunt I uczcił pamięć swojej matki (Elżbiety Rakuszanek) oraz podkreślił swoje skłonienie z Habsburgami. Po bokach tarczy litery: C – N (Cracovia – Nicolaus). Odnoszą się do miasta Krakowa (miejsce wybita monety) oraz Mikołaja Szydłowieckiego, podskarbiego koronnego. W otoku znajduje się napis: Sprawiedliwy niczym palma zakwitnie (IVSTVS. VT. PALMA. FLOREBIT), Psalm 92.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Złotówka – obecnie podstawowa jednostka monetarna w Polsce. Po raz pierwszy srebrna moneta nazywana złotówką pojawiła się w czasach Jana Kazimierza w latach 1663–1666. Nazywano ją wtedy „tymfem” od nazwiska jej pomysłodawcy, Andrzeja Tymfa. Tymf miał charakter podwartościowy – jego nominalna wartość była równa 30 groszom, a wewnętrzna tylko 12–13 groszom. Na awersie monety znajdował się monogram królewski ICR, który tłumaczono ironicznie jako *Initium Calamitatis Regni* (początek nieszczęść królestwa). Monogram otoczony był podwójnym otokiem z napisem: DAT(vm) PRETIUM SERVATA SALVS POTIORQ(ue) 3 METALLO EST (czyli: wartość tej monety nadaje zbawienie ojczyzny, które jest więcej warte od metalu). Na rewersie umieszczono ukoronowaną, 4-półową tarczę z herbami Polski, Litwy i Wazów oraz z napisem oznaczającym nominal. Inskrypcja w otoku głosiła: MONETA NOVA ARGE(nte) REG(ni) POL(onie) (moneta nowa srebrna Królestwa Polskiego).

Mennica – zorganizowany zakład wytwórczy produkujący monety. Wyposażony w odpowiednie narzędzia i urządzenia.

Awers – strona główna monety. Zazwyczaj znajdują się na niej informacje o podstawie prawnej wybita monety (np. portret lub tytuł panującego).

Rewers – odwrotna strona monety zawierająca inne elementy graficzne.

6. Zastanów się nad polskimi monetami, którymi płacisz współcześnie. Czy potrafisz wymienić ich nominały oraz opisać, co znajduje się na awersie, a co na rewersie?

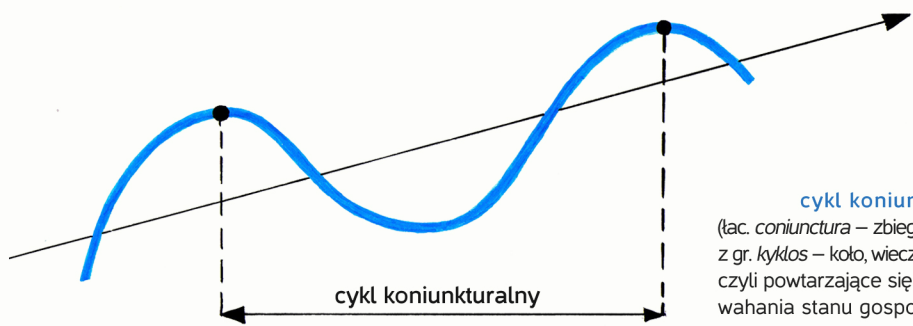
.....

.....

.....

.....

7. Poniższy wykres przedstawia przykładowy cykl koniunkturalny. Każdy cykl składa się z czterech faz: kryzysu (recesji), dna (depresji), ekspansji (ożywienia), rozkwitu (prosperity). Spróbuj domyślić się, które fazy odpowiadają miejscom na wykresie i zaznacz je strzałkami.

cykl koniunkturalny
(łac. *coniunctura* – zbieg wydarzeń, z gr. *kyklos* – koło, wieczny nawrót), czyli powtarzające się okresowo wahania stanu gospodarki.

5. Za panowania Zygmunta III Wazy w mennicy bydgoskiej została wybita największa polska złota moneta – 100 dukatów koronnych (ok. 350 g). Przyjrzyj się jej i opisz. Zwróć szczególną uwagę na datę wybita monety, wyobrażenia na awersie i rewersie oraz legendę. Spróbuj odszukać inicjały medaliera.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

teksty Edyta Bochnak
redakcja Joanna Popielska-Michalczyk
projekt graficzny Joanna Fluder